

คำสำคัญ ศักดิ์ศรี, ความอับอาย, ความนับถือตนเอง, ความละอายใจ, วรรณกรรมประเภทเรื่องเล่า, วรรณกรรมแนวเหมือนจริง

ชื่อโครงการ แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีและความอับอายในวรรณกรรมไทย

ชื่อผู้วิจัย กุสุมา รัชชนฉี, เสาวณิต จุลวงศ์, สายวรุณ น้อยนิมิตร

ปี พ.ศ. 2548

งานวิจัยเรื่องนี้ศึกษาความสำคัญและผลกระทบของแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีและความอับอายที่สืบทอดอยู่ในวรรณกรรมไทย ข้อมูลที่ใช้ศึกษาคือวรรณกรรมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงวรรณกรรมร่วมสมัย ในการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิดได้จำแนกวรรณกรรมออกเป็นประเภทเรื่องเล่าและเรื่องแนวเหมือนจริง

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ข้อสรุปว่า แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีและความอับอายในวรรณกรรมไทย สมัยต่างๆ คลื่นคล้อยและเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมของยุคสมัยและความนิยมในการแต่งวรรณกรรม การยึดมั่นถือมั่นในตัวคนทำให้เกิดการถือศักดิ์ศรีเป็นสำคัญ เมื่อผนวกกับค่านิยมเรื่องชาติกำเนิด บทบาทหน้าที่ เพศสถานะ ฯลฯ ซึ่งสืบทอดกันมาช้านานแล้ว ก็ทำให้แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีมีความหมายมากขึ้น ความพยายามที่จะธำรงศักดิ์ศรีเอาไว้มิให้เป็นທີ່ติฉินนินทา ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในชีวิตได้ การเสียศักดิ์ศรีมักทำให้เกิดความอับอายหรือละอายใจ โดยเฉพาะเมื่อบุคคลผู้นั้นรู้สึกว่ามีศักดิ์และสถานะด้อยกว่าผู้อื่น รู้สึกว่าศักดิ์และสถานะตกต่ำลงกว่าเดิม รู้สึกว่าขาดความสามารถ หรือรู้สึกว่าทำผิด จากการศึกษาตัวอย่างจากวรรณกรรมปรากฏว่าเมื่อตัวละครต้องเผชิญปัญหาจากการเสียศักดิ์ศรีจึงได้รับความอับอาย มักจะหาทางออกด้วยวิธีต่างๆ ได้แก่ การขจัดเหตุแห่งความอับอาย การพิสูจน์เหตุแห่งความอับอาย การชดเชยด้วยสิ่งอื่น และการหนีไปให้พ้นจากสถานการณ์นั้น ซึ่งบางครั้งก็คิดว่าความตายคือทางออก แต่สำหรับผู้ที่มีจิตสำนึกเพราะความนับถือตนเอง บางครั้งความอับอายก็เป็นบทเรียนให้คิดทบทวนและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคตได้

ผลการศึกษาครั้งนี้ยังทำให้เข้าใจบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อวิถีคิดของคนไทย แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีและความอับอายที่แฝงแฝงอยู่ในวรรณกรรมรุ่นแล้วรุ่นเล่านั้นเป็นการสืบทอดและดอกร้าค่านิยมและความเชื่อของคนไทยอยู่ตลอดมา อย่างไรก็ตามแม้ว่าวรรณกรรมไทยจะเน้นว่าปฏิกิริยาหรือคำวิจารณ์ของผู้อื่นมีความหมายมาก เพราะสามารถลดทอนความสำคัญหรือปฏิเสธสถานะของบุคคลได้ แต่ก็ยังแฝงแนวคิดที่ว่า คนที่มีความนับถือตนเองย่อมมีจิตสำนึกเรื่องความผิดชอบชั่วดีเป็นสิ่งที่กำกับและตรวจสอบตนเอง ความละอายใจจึงมีความหมายและมีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลไม่น้อยไปกว่าความอับอาย อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยมิได้มีวัฒนธรรมแห่งความอับอายล้วนๆ แต่มีทั้งวัฒนธรรมแห่งความอับอายและละอายใจระคนกัน

Key Words honour, shame, self respect, guilt-shame, narrative literature, realistic literature
Project Title The Concept of Honour and Shame in Thai Literature
Names Kusuma Raksamani, Saowanit Chunlawong, Saiwaroon Noinimit
Year 2005

The purpose of the research is to study the meaning and the impact of the notion of honour and shame as conventionally portrayed in Thai literature. An analysis of literary contexts, of the narrative literature as well as the realistic ones, is tracing from the works in the Ayutthaya Period to contemporary novels.

The study leads to some generalizations that the concept of honour and shame in Thai literature of different periods has somewhat changed by social value-judgement and trend in literary composition. The self instinct causes one to center and heighten oneself among the others. Together with the pride of lineage, position or rank, chauvinist etc., one holds in esteem the honour of oneself. The effort to maintain honour by avoiding public censure causes some conflicts in life. To some extent, it leads to the feeling of shame. However, the actual causes of shame are the feeling of inferiority, degradation, incompetence and guilt. In literary works, when characters are facing some conflicts of shame, their resolutions are either to dispose of or to disprove the cause of shame, or to compensate or to escape from the situation, sometimes preferring death for escape. Nevertheless, the one with self respect can maintain his/her life in shame. Shame may cause self-loss, still it leads one to self-protection as an immunity for life.

The research also reveals the impact of literary works on Thai ways of thinking. The significance of honour and shame, underlying in literary works, are transmitted from generation to generation. However, besides the emphasis of public censure on identity shame, the consciousness of guilt, to be more specific – guilt-shame, has been successively developed throughout the literary works.

The premise that Thai people are in shame culture has been questioned. To glean from the analysis of the works, we may conclude that the Thai belong to the so-called guilt-shame culture.